

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Koop is goed voor de buurt

Veldboer, L.; Bergstra, M.; Kleinhans, R.

Publication date

2011

Document Version

Final published version

Published in

Tijdschrift voor de Volkshuisvesting

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Veldboer, L., Bergstra, M., & Kleinhans, R. (2011). Koop is goed voor de buurt. *Tijdschrift voor de Volkshuisvesting*, 17(5), 56-61.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

KOOP IS GOED VOOR DE BUURT

Wat gebeurt er als arme wijken door een toename van koopwoningen inkomensdivers worden? Is het resultaat van stedelijke vernieuwing en gentrification een sociale tweedeling of is er tevredenheid met de gegroeide klassenmix? Uit onderzoek blijkt dat in Amsterdamse buurten de tevredenheid met de buurt, het thuisgevoel en de toekomstverwachting over de wijk bovengemiddeld is gestegen. De positieve resultaten van de Amsterdamse aanpak voor inkomensmenging staan echter wel onder toenemende druk.

DOOR LEX VELDBOER EN MACHELD

BERGSTRAM ONDERZOEKERS AMSTERDAM
INSTITUTE FOR SOCIAL SCIENCE RESEARCH, UVA,
REINOUT KLEINHANS SENIOR ONDERZOEKER
OTB TU DELFT

Internationale studies over gemengde inkomenswijken wijzen merendeels op spanningen en vermijdingsgedrag tussen inkomensgroepen. Het onderzoek hiernaar heeft zich ontwikkeld langs twee lijnen. Allereerst zijn er onderzoekers die op basis van data-analyses de effecten van inkomensmix op vertrouwen in de buurt en tussen burens hebben proberen vast te stellen. Het werk van Putnam is hiervan het bekendste voorbeeld. Putnam had de meeste belangstelling voor het effect van etnische diversiteit op buurtvertrouwen, maar zonder er veel woorden aan vuil te maken stelde hij ook vast dat: 'generally speaking, people who live in neighbourhoods of greater economic inequality tend to withdraw from social and civic life' (Putnam, 2007: 157). Inkomensdiverse wijken scoren volgens hem lager op vrijwilligerswerk en op vertrouwen in buurtleiders dan inkomenshomogene wijken.

De tweede lijn in de verkenning van het effect van inkomensdiversiteit is het onderzoek naar gentrification. Casestudies in Angelsaksische landen tonen met de regelmaat van de klok elementen van social tectonics (vgl. Butler & Rose, 2003). In arme stadswijken die populair worden bij de middenklasse zou er sprake zijn van schurende leefstijlen en van klassen die elkaar bijna angstvallig ontwijken. Kern van de bevindingen is dat deze buurten na hun 'ontdekking' in snel tempo worden 'overgenomen' door beter bemiddelde groepen en dat deze wijken uiteindelijk 'doorslaan' naar dure gearriveerde wijken waar geen plaats meer is voor lage inkomens. Tijdens dit proces van 'vervanging van klassen' is er veel onvrede. Lage inkomens voelen zich opgejaagd en als minder bekeken. De groeiende aanwezigheid van middengroepen zou worden ervaren als een verlies van de eigen leefwereld: 'there goes the neighbourhood'. Beter bemiddelde groepen etaleren op hun beurt distinctiedrang. Ze vrezen dat hun kinderen zich inlaten met verkeerde vriendjes. En hoewel ze zich vaak presenteren als liefhebbers van de stedelijke smeltkroes, zouden ze een heimelijk verlangen hebben naar veiligheid en homogeniteit.

Deze twee sentimenten zouden tijdens het gentrification-proces een laag buurtvertrouwen verklaren.

Sommige Nederlandse auteurs onderschrijven het sombere scenario dat Engelse en Amerikaanse onderzoekers over gentrification en stedelijke vernieuwing schetsen en voorspellen een soortgelijke tweedeling tussen kansarmen en kansrijken. Anderen veronderstellen vanwege de sterkere verzorgingsstaat, een sterkere overheidsregulering van de woningmarkt en vanwege het al langer naast elkaar bestaan van huur- en koopwoningen een relatieve vanzelfsprekendheid van klassenmenging. Maar hoe zit het nu echt?

RESEARCHDESIGN

In ons researchdesign hebben we de kwantitatieve methode van Putnam gecombineerd met kwalitatieve casestudies die vaak worden toegepast in het onderzoek naar gentrification. We hebben wel onze eigen amendementen doorgevoerd. Een van de kritieken op Putnam is dat hij zich niet baseert op longitudinaal onderzoek. Putnam schetst geen trendbeeld, er wordt slechts een enkele tijdsopname getoond. Nederlandse reprises van

Putnam, zoals de studie van Lancee & Dronkers (2009), geven eveneens een statisch beeld. Een ander nadeel van deze grootschalige studies naar inkomensdiversiteit is dat de gebruikte data relatief beperkt zijn en dat de operationalisering van buurtvertrouwen relatief beperkt is. Tot slot is de schaal van onderzoek soms erg groot en wordt er geen onderscheid gemaakt naar steden en naar het type verandering in steden. Stedelijke vernieuwing vindt in Nederland in bijna alle (middel) grote steden plaats in meerdere buurten. Gentrification beperkt zich echter in de meeste Nederlandse steden tot een enkele wijk. In Amsterdam is het echter een veelvoorkomend fenomeen in bijna alle negentiende-eeuwse wijken binnen de Ringweg (vgl. Buys, 2008).

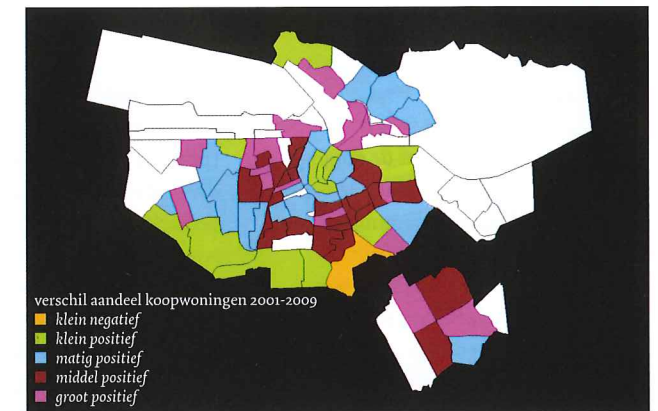
Om de effecten van toenemende inkomensdiversiteit te onderzoeken hebben we gebruik gemaakt van multivariate regressieanalyse. Voor onze analyse gebruiken wij data uit de enquête Wonen in Amsterdam (WiA). Deze enquête wordt tweejaarlijks afgenomen door de Dienst Onderzoek en Statistiek (O&S) van de gemeente Amsterdam. We gebruiken data uit de jaren 2001 en 2009. In deze jaren zijn respectievelijk 17.346 en 18.166 inwoners van Amsterdam boven de 18 jaar ondervraagd over hun woning en fysieke en sociale aspecten van de leefomgeving.

De verkoop van particuliere en sociale huur en de nieuwbouw van koopwoningen zijn de belangrijkste instrumenten voor het veranderen van de inkomenssamenstelling in voorheen door betaalbare huurwoningen en lage inkomens gedomineerde buurten. Daarom gebruiken wij de groei in het aandeel koopwoningen tussen 2001 en 2009 als indicatie voor een toenemende inkomensdiversiteit in (voormalige) aandachtsgebieden. Buurtvertrouwen is door ons geoperationaliseerd als de optelsom van vijf items: de tevredenheid over de buurt, de mate waarin men zich er thuis voelt, de verwachting hoe de buurt zich de komende jaren zal ontwikkelen, de perceptie van de sociale omgang in de buurt en het oordeel over de betrokkenheid van de bewoners bij de buurt. Deze operationalisering van buurtvertrouwen baseren we op Boutellier et al. (2007) en Van Oirschot, Slot en Van Oirschot (2011). Deze schaal is tijdens de analyses betrouwbaar gebleken. We hebben de effecten geanalyseerd op het niveau van buurtcombinaties. Amsterdam is door O&S opgedeeld in 97 van die combinaties die gemiddeld bijna 8.000 bewoners tellen. Deze schaal is fijnmaziger dan het niveau van stadsdelen en qua analyse robuuster dan het allerlaagste buurtniveau.

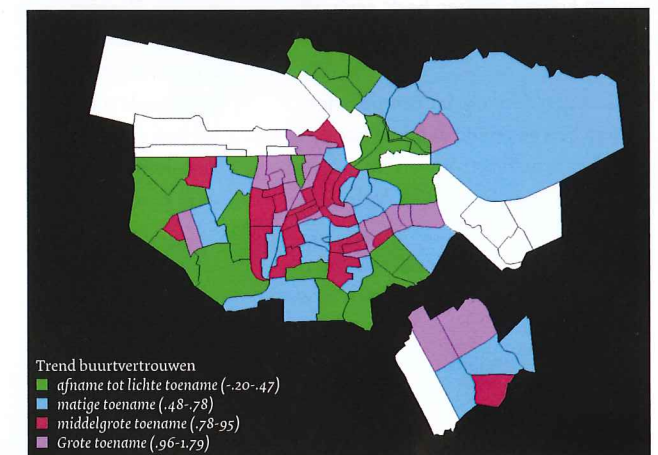
POSITIEF OMSLAGPROCES

Onze analyse van de enquêtes Wonen in Amsterdam van 2001 en 2009 toont aan dat in Amsterdamse wijken die rond de eeuwwisseling een 'eenzijdig' goedkope woningvoorraad kenden, een toenemend buurtvertrouwen ontstaat naarmate het koopaanbod zich verruimt. De toename in buurtvertrouwen geldt zowel voor naoorlogse stedelijke vernieuwingswijken als voor vooroorlogse gentrificationgebieden.

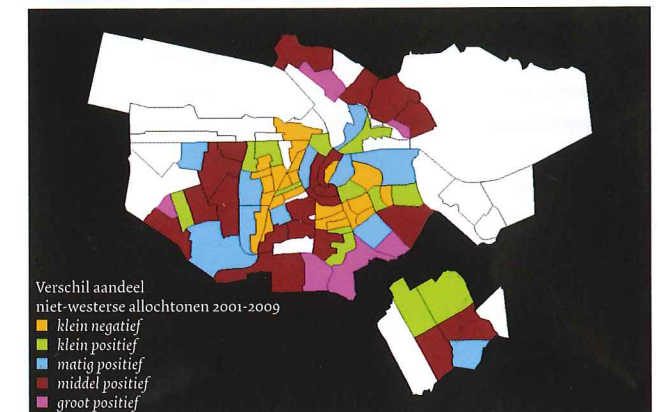
Een serie kaarten van Amsterdam laat per gebied de trends zien in het aandeel koopwoningen, het buurtvertrouwen en het aandeel niet-westerse allochtonen. Allereerst komt daaruit naar voren dat rond het Amsterdamse centrum zich een ring vormt van negentiende-eeuwse wijken waar in de periode 2001-2009 het aandeel koopwoningen middelmatig tot sterk is toegenomen door gentrification. Daarnaast is door stedelijke vernieuwing met name in Amsterdam Zuid-Oost het aandeel koop sterk gestegen.

Kaart 1. Trend aandeel koopwoningen 2001-2009

Kaart 2. Trend buurtvertrouwen 2001-2009

Kaart 3. Trend aandeel niet-westerse allochtonen 2001-2009

Op de tweede kaart is de trend in het buurtvertrouwen te zien. We zien dat de uitschieters met de meeste groei in het buurtvertrouwen de wijken zijn waar zich nu een proces van stedelijke vernieuwing of gentrification voltrekt, zoals in de Kinkerbuurt, de Baarsjes, Bos & Lommer (Amsterdam-West), de Indische buurt (Amsterdam-Oost) en de Bijlmer (Amsterdam-Zuid-Oost).

Kaart 3 illustreert dat het aandeel niet-westerse allochtonen in negentiende-eeuwse gentrificationwijken in deze periode een lichte verschuiving naar boven of beneden heeft doorgemaakt. Wijken waar wel sterke groei heeft plaatsgevonden, liggen met name in Nieuw-West en Noord. Juist in deze gebieden zien we – na controle op andere variabe-

len - dat de stijging van het aandeel niet-westerse allochtonen een negatief effect heeft op het buurtvertrouwen.

Uit een nadere analyse blijkt dat de stijging in buurtvertrouwen in de negentiende-eeuwse gentrificatiewijken en in sommige stedelijke vernieuwingswijken sterk wordt bepaald door individuele kenmerken van kopers, zoals het gemiddeld hogere opleidingsniveau. Daarentegen blijkt de woonduur nauwelijks impact te hebben. Naast individuele kenmerken doen ook de buurtkenmerken er toe. De verschuivende balans tussen huur- en koopwoningen heeft een positief effect op buurtvertrouwen.

Men zou kunnen denken dat een positieve werking van een groeiend aandeel koopwoningen op het buurtvertrouwen slechts een afgeleide is van verschuivingen in de etni-

sche samenstelling van een gebied. Simpel gezegd: meer koop, is minder niet-westerse allochtonen, is meer buurtvertrouwen. Maar toenemende inkomensdiversiteit (positief effect) en toenemende etnische diversiteit (negatief effect) blijken allebei een zelfstandige impact op buurtvertrouwen te hebben. Ongeacht de veranderingen in het aandeel niet-westerse allochtonen (2001-2009) zagen we stadsbreed een positief effect van meer koopwoningen. Bovendien neemt het aandeel niet-westerse allochtonen niet of nauwelijks af in stedelijke vernieuwingsgebieden en gentrificatiewijken. Kortom, inkomensdiversiteit en etnische diversiteit zijn in Amsterdam geen communicerende vaten. Een toename van koop leidt niet in dezelfde orde van grootte tot een afname van etnische groepen. Het klassieke beeld van witte kopers die in de wijk komen en etnische huurders die ver-

trekken, gaat maar zeer mondjesmaat op in Amsterdam.

MILDE GENTRIFICATION ALS VERKLARING?

Dat klassen vaak in parallelle werelden leven in gemengde inkomenswijken wil dus niet zeggen dat dit leidt tot onvrede of ongemak. Recentelijk stelde ook het SCP vast dat stedelijke vernieuwing bij de bewoners leidt tot meer tevredenheid over de woonomgeving (Wittebrood & Permentier, 2011). Dat dit volgens onze gegevens tevens geldt voor gentrificatiewijken is verrassend. Ook in Nederland is immers een veelvoorkomende verwachting dat gentrificatie - de economische en sociale opwaardering van een voorheen vervallen of eenzijdig samengestelde stedelijke buurt - zou leiden tot sociale tectoniek, oftewel tot schurende leefstijlen. Waarom is Amsterdam hier een uitzondering op? Waarom is er juist een groeiend buurtvertrouwen in arme negentiende-eeuwse wijken die door woningdifferentiatie een klassemix van bewoners krijgen? Heeft Amsterdam een afwijkend en mild model van gentrificatie?

Gentrificatie is in Amsterdam een veelvoorkomend fenomeen in bijna alle voormalige arbeiderswijken binnen de Ringweg. In 1991 lanceerden Van Weesep en Wiegersma op basis van onderzoek in de Jordaan de term 'milde gentrificatie'. Het belangrijkste kenmerk was een laag tempo. De toename van koopwoningen verliep zeer gradueel, met minder dan een procent per jaar. Een tweede kenmerk was de vrijwillige uitstroom van lage inkomens die grotendeels uit eigen beweging naar ruimere woningen in buitenwijken of groeikernen trokken. De van huur naar koop omgezette woningen werden betrokken door sociale stijgers uit de buurt; de zogenaamde 'natural gentrifiers'. Het derde kenmerk was een relatief stabiele sociale mix. In 1991 telde de Jordaan naast koopwoningen nog een grote voorraad betaalbare woningen. Dat is nu nog steeds het geval.

De bevindingen van Van Weesep en Wiegersma keren ook terug in latere studies naar gentrificatiewijken zoals De Pijp, Westerpark en Oud-West. De jongste loot van gentrificatiewijken bevat onder meer de Kinkerbuurt-Noord en de Oosterparkbuurt. Wij hebben deze wijken door interviews met sleutelfiguren en documentanalyse nader verkend. Beide buurten kennen sinds 2001 een matige geleidelijke toename van koopwoningen, waardoor zij zich ontwikkelen naar wijken met een meer 'evenwichtige'

De Bellamystraat in de Kinkerbuurt-Noord.

woningvoorraad. Ook de ontwikkeling in het gemiddeld inkomen is sterk overeenkomstig. Dat stijgt in beide buurten in gelijke mate, maar blijft (nog) iets achter bij het Amsterdams gemiddelde (vgl. Dienst Wonen, 2009). In de Kinkerbuurt-Noord is de WOZ-waarde iets sterker toegenomen dan in de Oosterparkbuurt, maar ook hier ontloopt het elkaar niet veel. Het aandeel allochtonen daalt in beide buurten zeer licht, al is het absolute aandeel duidelijk hoger in de Oosterparkbuurt.

In de twee buurten hebben we interviews afgenomen onder 'kenners' zoals onderzoekers en onder 'spelers' zoals professionals en politici. We hebben vooral sleutelfiguren gesproken die beroepshalve een kijk op de buurt hebben, die kunnen vergelijken met andere buurten en dus enigszins een helikopterview hebben. In elke buurt zijn 12 van deze personen bevestigd aan de hand van een semi-structureerde vragenlijsten. De onderliggende thema's waren de ontwikkeling van de buurt, de toename van koopwoningen, de in- en uitstroom in de buurt, de toekomstver-

wachtingen en de sociale verhoudingen in de buurt. Naast deze interviews hebben we onderzoeks- en beleidsdocumenten bestudeerd die betrekking hebben op de twee buurten en op de ontwikkeling van de negentiende-eeuwse ring in het algemeen.

Uit deze casestudies komt naar voren dat in de beide wijken het milde gentrificatiewaarde model deels spaak is gaan lopen. Van een milde aflossing, zoals bedoeld door Van Weesep en Wiegersma, is hier nauwelijks sprake. In deze buurten vertrekken de zittende huurders niet langer vrijwillig naar elders. Ze willen meeprofiteren van de opgeknapt en verbeterde buurt en het liefst binnen de buurt verhuizen. Een binnenwijkse doorstroom naar een andere huurwoning is door de lange wachtlijsten echter nauwelijks haalbaar. Bij de kopers ziet de aflossing er ook anders uit. Door de prijsstijgingen zijn 'natural gentrifiers' - sociale stijgers uit de wijk met veel cultureel kapitaal, maar zonder hoog inkomen - niet meer de vanzelfsprekende kopers van omgezette huurwoningen. Veel frequenter zijn stijgers van buiten de

wijk met veel economisch kapitaal de opvolgers van vertrekkende huurders. Door de groeiende populariteit neemt kortom de binnenwijkse doorstromingskans af voor lagere inkomens, maar ook voor middeninkomens.

Wat nog steeds klopt, is het lage tempo van gentrificatie. De geleidelijke groei van het aandeel koop ('pand voor pand') voorkomt een schokeffect. Ook draagt de toename van koopwoningen vooralsnog bij aan sociale menging. De beleidsambitie dat in gentrificatie-gebieden alleen de 'overmaat' aan goedkope particuliere en sociale huurwoningen wordt omgezet in koopwoningen zodat inkomensmenging bijdraagt aan een ongedeelde stad, wekt nog steeds vertrouwen onder de bewoners. Het model van Van Weesep en Wiegersma staat dus op twee van de drie punten nog overeind. Het is daarom passender om de gentrificatie in Amsterdam als 'semi-mild' te betitelen. Vooralsnog draagt ook deze tussenvorm bij aan een toenemend buurtvertrouwen. Gentrificatieprocessen verlopen overigens in Amsterdam niet identiek. De twee nader

Tabel 1. Resultaten multilevel regressie-analyse op variabele buurtvertrouwen 2009

	Model 1		Model 2		Model 3	
	b	SE	B	SE	b	SE
<i>Buurtkenmerken</i>						
Aandeel n-w allochtonen 2009	-0.0216***	0.00142	-0.00981***	0.00230	-0.00354*	0.00183
Trend aandeel n-w allochtonen 01-09	-0.382***	0.127	-0.384***	0.122	-0.325***	0.0970
<i>Buurtvertrouwen 2001</i>						
Aandeel koopwoningen 2009			0.373***	0.0797	0.219***	0.0630
Trend aandeel koopwoningen 01-09			0.00323	0.00213	0.00160	0.00170
Trend WOZ waarde 01-09			0.00682**	0.00315	0.00511**	0.00251
<i>Individuele kenmerken</i>						
Vrouw					0.105***	0.0185
Leeftijd					0.00715***	0.000757
Inkomen					3.66e-05***	5.86e-06
Woonduur					-0.00163	0.00101
Lager middelbaar onderwijs					-0.0262	0.0368
Hoger middelbaar onderwijs					-0.0799**	0.0352
Hoger onderwijs					-0.0286	0.0332
Niet-westerse allochtoon					0.0526**	0.0261
Westerse allochtoon					-0.0228	0.0254
Particuliere huur					-0.00576	0.0267
Sociale huur					-0.000617	0.0192
Veilig voelen in de wijk					0.457***	0.00582
Constant	7.793***	0.0565	4.633***	0.551	1.638***	0.438
Proportie variantie						
Op buurniveau	.02		.01		.01	
Op individueel niveau	99.98		99.99		99.99	
<i>Individueel</i>						
Individueel	12,878		12,878		12,878	
Wijken	74		74		74	

*** p<0,01, ** p<0,05, * p<0,1

verkende gentrificatiewijken hebben een vergelijkbare ontwikkeling in toename van koopwoningen doorgemaakt, maar verschillen in de toename van buurtvertrouwen. In de Kinkerbuurt-Noord is dat veel sterker gestegen dan in de Oosterparkbuurt. Deze verschillen hangen deels samen met het model van milde gentrificatie. In de Oosterparkbuurt is de aflossing van klassen historisch meer beladen. Ingrepen kennen hier van oudsher een wat grootschaliger

karakter. Bovendien zou er nauwelijks een buurtcoalitie zijn gegroeid tussen oorspronkelijke Amsterdammers en natural gentrifiers. Daarnaast zien we dat onder de instromende kopers met een hoog inkomen er niet altijd evenveel oog is voor de buurtgeschiedenis. Dit leidt in combinatie met leefstijlverschillen tot spanningen tussen 'hedonistische yuppen' enerzijds en de oorspronkelijke stedelingen, immigranten en tolerante hoger opgeleiden anderzijds. Omgevingseffecten

spelen echter een minstens zo grote rol. De Oosterparkbuurt wordt omringd door armeren buurten zoals de Transvaalbuurt en de Dapperbuurt, terwijl de Kinkerbuurt aanschuurt tegen de betere delen van Oud-West. Ook de impact van grote incidenten in het recente verleden, zoals de moord op Theo van Gogh en het doodrijden van een tasjesdief bieden een verklaring voor de lagere stijging van het buurtvertrouwen in de Oosterparkbuurt.

GREEP OP GENTRIFICATION?

Oppervlakkig gezien is gentrificatie een proces van toenemende particuliere investeringen in de bestaande woningvoorraad. Dit proces wordt in Amsterdam echter tot dusver vrij nauwkeurig bijgestuurd door de lokale overheid. De uitbreiding van koopwoningen is geen autonoom, maar een gereguleerd proces van afremming en stimulering. De stevige vinger aan de pols bij het toekennen van quota bij te splitsen particuliere

woningen is er een voorbeeld van. Vooralsnog werkt Amsterdam aan een relatief evenredige verdeling van de woningvoorraad in de negentiende-eeuwse ring. Alle groepen hebben ook hier volgens het beleid een 'right to the city'. Het stadsbestuur (2009) heeft als beleid geformuleerd dat in populaire wijken aan de rand van het centrum, de betaalbare woningvoorraad mag dalen tot rond de 50 procent in 2020. In veel gevallen naderen veel buurten deze percentages nu al.

De cruciale kwestie voor de nabije toekomst is of gentrificatie te stabiliseren is op het moment dat de door velen gewenste situatie van inkomensgemengde buurten is bereikt. Dan moet blijken of de stad greep houdt op gentrificatie. Wil men in de toekomst nog serieus over inkomensmenging kunnen praten in de negentiende-eeuwse buurten, dan zullen bestuurders de aanhoudende marktdruk moeten weerstaan en het (goedkope) huuraandeel niet verder verkleinen. Zoals gezegd zijn de slaag- en doorstromingskansen voor lage en middeninkomens in deze gebieden nu al sterk afgenomen. Invoering van de maximale huurverhoging in gewilde gebieden met een hoge WOZ-waarde, zoals in het regeerakkoord wordt bepleit, zou betekenen dat voor nieuwe huurders met een laag inkomen deze buurten onbereikbaar worden. Het is de vraag of deze landelijke voorstellen de eindstreep halen, maar zo ja, dan zal het voor Amsterdam lastig worden om de effecten te repareren.

KRANS

De negentiende-eeuwse ring die nu het toneel is van gentrificatie, is in de bouwfase door de toenmalige socialistische voorman Henri Polak omschreven als 'een sjofele krans van schrijnende banaliteit en troesteloze lelijkheid'. Eind jaren zestig, aan de vooravond van de stadsvernieuwing, stonden de sterk vervallen buurten te boek als de grafkrans rond de binnenstad. Het is verleidelijk om nu juichend over de huidige negentiende-eeuwse gordel te schrijven. Natuurlijk, de buurten zijn onherkenbaar opgeknappt, ze zijn trendy en staan hoog in de wijkenhiërarchie. Het buurtvertrouwen is ook sterk toegenomen, zoals deze studie aantoonde. De verleiding is groot om deze ring van buurten te omschrijven als een stralenkrans rond het centrum. Maar zoals we gezien hebben is het niet allemaal goud dat er blinkt. Misschien moeten we het bij het karakteriseren van de huidige negentiende-eeuwse wijken houden op een wat minder stijlvolle metafoor, die van het gemengde

boeket. Het zijn zeer afwisselende buurten met een grote variatie van groepen die relatief goed harmoniëren, maar met af en toe wel kleine onderlinge stekeligheden.

Lex Veldboer (UvA), Machteld Bergstra (UvA) & Reinout Kleinbans (OTB). 'Meer inkomensdiversiteit, meer buurtvertrouwen? Sociale tectoniek of vreedzame co-existentie in Amsterdamse gentrificatiewijken'. Het onderzoeksrapport is te verkrijgen bij Nicis en ook te downloaden op de site van Nicis.

Literatuur

- Boutellier, H., R. van Wonderen, S. Tan, I. de Groot & S. Nieborg (2007), *Sociaal Vertrouwen in Oud-Zuid*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Butler, T. with G. Rose (2003), *London calling. The middle classes and the remaking of inner London*. Oxford/New York: Berg.
- Buys, A. (2008), *Tekenen van vertrouwen. Op zoek naar risico's en kansen vanuit het perspectief van orde en veiligheid in woonwijken*. RIGO Research & Advies, Amsterdam.
- Gemeente Amsterdam, Dienst Wonen (2009), *Wonen in de metropool*.
- Lancee B. & J. Drinkers (2009), Ethnic, religious, and economic diversity in the neighbourhood: explaining quality for contact with neighbours, trust in the neighbourhood and inter-ethnic trust for immigrant and native residents. *Paper presented at the IMISCOE Cross-cluster Theory Conference Interethnic Relations*, 13-15 May, 2009, Lisbon, Portugal.
- Oirschot, L. van, J. Slot & E. van Oirschot (2011), Voorspellers van buurtvertrouwen in de buurt. *Sociale Cohesie in Amsterdam. Mens & Maatschappij*, 1, pp. 66-87.
- Putnam, R.D. (2007), *E Pluribus Unum: Diversity and Community in the Twenty-first Century*. The 2006 Johan Skytte Prize Lecture. *Scandinavian Political Studies*, 30 (2), 137-174.
- Weesep, J. van & M. Wiegiersma (1991), Gentrification in the Netherlands: behind the scenes. In Weesep, J. van & S. Musterd, S. (eds.), *Urban housing for the better-off: gentrification in Europe*. pp 98-111. Utrecht: Stedelijke netwerken werkstuk.
- Wittebrood, K. & M. Permentier, m.m.v. Fenne Pinkster (2011), *Wonen, wijken & interventies. Krachtwijkenbeleid in perspectief*. SCP, Den Haag.

De Amsterdamse Oosterparkbuurt: negentiende-eeuwse koopwoningen, nàast stadsvernieuwing. (foto Claudia Otten)